

Isäntä ja torppari.

Koivulahden isäntä istui keinutuolissa, vakinaisella valtaistuimellaan, paksunaamaisena ja -vatsaisena, nenällä — kai arvon merkinä — lasit, joitten toinen sanka meni korvan taa, mutta toinen roikkui poikkinaisena, ja toisesta lasistakin oli puolikas poissa. Vieressään pöydällä oli kahvipannu, josta hän ahkerasti kallisteli kuppiinsa, — silloin kun ei ollut väkevämpää kotona. Siitä hän sitten patriarkkana hallitsi ja kommentti huonekuntaansa, jonka muodostivat kookas, mutta raatamisen ja lapsivuoteitten kuihduttama vaimo ja puolitoista kymmentä lasta, jotka saivat iskeä raskaaseenkin työhön sitä mukaa kuin kynnelle kykenivät.

Olin lähtenyt umpimähkää matkalle, mukana vain sukset, noussut jollain pohjoisen Hämeen asemalla junasta, nukkunut yön kievarissa ja aamulla hiihtäessäni tavannut nuoren talonpojan matkalla isänsä kotiin Koivulahteen, jonka sivutaloa hän hoiteli. Astuimme tupaan, istahdimme ja ennen pitkää olin tehnyt vuokrakaupat.

Uljaalta näytti talo korkean harjun rinteellä, lakeuden laidassa. Punasina, valkonurkkaisina kohosivat rakennukset sievään tyyliin tehtyinä. Mutta loisto oli vain ulkonaista, sisältä paistoi

täydellinen tyhjiys. Talo oli ilmeisesti rappiolla. Päärakennuksen monet kamarit olivat rojun vallassa, sivurakennuksessa ei ollut kunnossa kuin kolme huonetta, jotka isäntä oli antanut sisustaa herraskamarityyliin itselleen vanhuuden lepopaikaksi, kunhan syytingille pääsisi. Se olikin hänen ainoa toivonsa, sillä talonsa rappiotila ei ollut hänelle itselleenkaan mikään salaisuus. Velkaa oli luonnollisesti velan päällä, „intekninkiä” otettu niin paljon kuin oli saatu ja viimeiset puut metsästä luistivat parhaillaan vesistöjen rannoille.

Maanviljelys oli tietysti vastaavassa kunnossa. Koneita ei minkäänlaisia, peltojen ojat ummessa ja karja kitui kurjassa navetassa, jossa elukat jäätyivät kiini lattian sakeaan velliin. Pojat raatoivat uskollisesti miehenikään saakka, mutta vanhempina alkoi heille selvitä, kuinka turhaa työtä he laihan leipänsä edestä tekivät. Kukaan heistä ei mistään hinnasta olisi ottanut taloa velkoineen, syytinkeineen, lunastushintoineen. Helpompi heille oli lähteä mailmalle hakemaan työtä, josta edes itse saisi palkan ja olisi vapaa isän patriarkalisesta vallasta, jota kohtaan katkismuskaan ei enää voinut heissä pitää kunnioitusta yllä.

Parin viikon ajan sitten asustin talossa ja yhä räikeämmäksi kävi se surullinen kuva, jonka olin tästä puolesta talonpoikaista elämää saanut. Pitkät puhteet pakisimme isännän kanssa, joka

kertoili minulle menneistä vuosista ja elämästä niinä aikoina, kuin kahvi ja tukkiliikkeet tulivat. Erittäin painui muistiini kuvaus kansanrunoilijasta Kaunis Antista, joka ei suinkaan nimeänsä ulkonaisella siisteydellä ansainnut, mutta sen sijaan kaikesta päättäen oli todellisella hengen voimalla varustettu. Vaikka pirun riivaamaksihan sen herännäiset julistivat ja tämä taas maksoi purevilla pilkkarunoilla. Junat ja höyrylaivat se oli ennustanut, vaikka kuulijat olivat luulleet sen sukkelia päähänpistojaan latelevan. Ja etenkin ryyppyssä ollen sen nero oli säkenöinyt, silloin ei runo iltaan loppunut. — Mutta mieluisin muisto isännälle oli kotipoltto, jota hän kaihoila ajatteli ja takaisin toivoi. Erityisellä innolla hän sen eri asteet selitti ja uneksi saavansa viettää vanhuutensa päivät sikunan selkeämistä vartioiden; — „kunhan keisari sen vaan myöntäisi”, huokasi hän, „niin muusta ei olisi väliä.”

Istuimme kerran iltaa hänen ja poikansa kanssa ja minä koetin parhaani mukaan selvitellä maan yhteisomistuksen oppeja, sellaisina kuin ne Henry Georgen mukaan mielessäni kajastelivat. Ukolle se oli hepreaa ja hän yltyi pitämään pitkän saarnan tämän ajan turmeluksesta. Siinä kuuliivat koulut ja kunnalliset laitokset kunniansa, ja turmeluksen pesä oli Tammer, joka ihmisiä tehtaisiin houkutteli. „Se se on tätä Suomen kansaa jo paljon mestannut”, arveli äijä ja kiroili

tätä sukua, joka on ruvennut juoksemaan päiväpalkkain perässä eikä pysy maantöissä. Mutta eipä ollut hänellä itselläänkään suuret toiveet siitä työstä: velkaa on tehty, mutta maanviljelys ei kannata, paras on ajaa torpparit pois, panna maat heinälle ja metsäksi, ja sitte kun kaikki metsät on myyty — saa ryssä ottaa mitä jälellä on. Puheensa oli vanhus höystänyt vielä runsailla viitauksilla profeettain kirjoihin ja viimeisiin tapah-tumiin jonkun helvetinopillisen käsikirjan mu-kaan.

Poika oli miettiväisenä kuunnellut esitystäni maanviljelyssuhteista valtion isännyyden alla ja hän oli tälle opille sangen vastaanottavainen. Pe-rinnöllinen asumisoikeus ja kohtuullinen vero, ei velkoja velkojen niskalla rasittamassa taloa tule-viin polviin. Osuustoiminta yhteisyrityksiä tu-kemassa; — hänellä ei ollut mitään sellaista asiain tilaa vastaan ja olisipa hän kai ottanut vastaan minkä pelastuksen sanoman tahansa, niin toivot-tomalta näytti hänestä maanviljelyksen asema sellaisin perintö- ja viljelyssuhtein, kuin heillä oli. Surkealta näytti hän siinä istuessaan ja mietties-sään, miten saisi isänsä talon mutta ilman sen suunnatonta velkakuormaa.

*

Torppa oli kauniin niemen kainalossa, sen rakennukset olivat pienet, mutta ne olivat kun-

nossa. Tupa maalaamaton, mutta puhdas puu kilpaili valkeudessa siropiirteisen kiuvasuunin kanssa. Ja kamarin hyllyllä oli sanomalehtiä, torpan mies näet oli postin kuljettaja. Hän oli roteva mies parhaassa ijässä ja voimansa näyttivät vielä murtumattomilta, vaikkakin hänessä kuten reippaassa vaimossakin oli liian raadannan ankara leima. Heidän pieni maa- ja maitotaloutensa näytti olevan hyvällä alulla. Lapset kävivät koulua ja sekä mies että vaimo olivat innokkaat puhumaan yleisistä asioista, joista heillä oli verraten selkeät käsitykset. Postilaukussa kulki „Työmieslehtikin” ja torppari oli innokas sen lukija, vaikka oli hän harkinnut arvosteltavaakin siinä olevan. Uusaikainen henki huokui kaikkialta yrittelijäisyyden, työtarmon ja edistyksen muodossa, eikä tässä pienessä ja köyhässä paratiisissa aavistettu, mikä käärme heidän onnean uhkasi: armoton häätö oli edessä!

Tutustuakseni seutuun istuuduin torpparin postirekeen, kun hän lähti viemään ulkomailman viestejä korprien poveen. Omituista oli kuulla, kuinka posti vasta pari vuotta on ennättänyt tuoda tuulahduksia tuon viiden peninkulman taipaleen ummehtuneisiin mökkeihin, joissa yksinäiset perheet olivat eläneet unohdettua elämäänsä työssä ja puutteessa. Nyt tuli sanomalehti, useimmin työväenlehti, joka tölisiin ja liikutuksesta ei voi-

nut katsoa, kuinka tervetullut heille oli puolen viikon posti.

Paljon pakisimme postimiehenkin kanssa noilla pitkillä taipaleilla. Halveksivasti hymähti hän, kun tuli talosta puhe ja isännästä. Lisää mustia piirteitä ilmestyi tuohon toivottomaan tauluun, joka niin havainnollisesti esitti tuhanten Suomen talonpoikain alennuksen historiaa. Torppari kertoi, kuinka häntä vaivasi, kun talossa pantiin joutaviin töihin eikä esim. sallittu, vaikka hän ihan pyysikin, korjata kurjaa navettaa. Järkevää suunnitelmaa puuttui talon pidosta eikä itsepäinen isäntä neuvoja huolinut.

Pienen järven jäältä noustessamme rinnettä ylöspäin osotti toverini sievää taloa huomauttaen, että hän voisi olla sen isäntä. Oli näet ollut kauan se talo ja hänellä jo rahatkin tiedossa, mutta — huomatkkaa! — vaimo ja lapset olivat niin rakastuneet kotoiseen torppaan, etteivät olleet siitä lähteneet! Tämän tiedon valossa vasta isännän häätöuhka, jonka muuten vasta myöhemmin kuulin, sai sitä räikeämmän merkityksen.

*

Vuosien kuluessa olivat jo tässä esittämäni kuvat ennättäneet mielestäni hälvetä, mutta nyt, maatalouskysymyksen kohotessa polttavaksi, nousivat ne niin elävinä muistiin, että arvelin olevan

syitä ne kertoa. On niin usein esitetty rinnan hyvinvoipa isäntä ja kurja torppari ja lienee se yleisempikin kuva maastamme. Mutta alennustilassa oleva talonpoika ja työnsä menestyksen tiedossa ylenevä torppari, kas siinä kuvasarja, joka rohkaisee. Se rohkaisee niitä, jotka huonojen omistajien maat haluavat siirtää hyvälle vuokraajille. Silloin ei lasten tarvitse lähteä köyhinä isän velkaannuttamalta tilalta eikä kotitilkkuaan rakastavaa perhettä häädetä jonkun isännän mahtikäskystä, kun tämän päähän pistää nerokas tuuma muuttaa viljellyt maat metsäksi, jonka antamalla rahoilla voisi ostaa viinaa.

Silloin ei myöskään ole ainoana ihanteena kotipolton palautus eikä toivottomana tulevaisuudenkuvana autio maa, joka ilolla jätetään vieraan tunkeilijan tallattavaksi, vaan asuu maata selkeäkatseinen suku, joka rakastaa työtään, nauttii sen tulokset ja suojelee voimalla vapauttaan. Sen suvun juuret ovat niissä nuorissa torppareissa, jotka nyt innoin katkovat mielivallan kahleita edistyksensä tieltä.

1906.

